

Діденко М.О.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ РЕФЛЕКСІЇ У СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В статті наводиться значення поняття рефлексії та актуальність формування її умінь у молодого покоління. Стаття розглядає хід і результати дослідно-експериментальної роботи з формування умінь рефлексії у студентів на заняттях з іноземної мови і підводить підсумки про кроки, які необхідно взяти для досягнення поставленої мети.

Ключові слова: рефлексія, види рефлексії, мовний портфель, самоаналіз, активність.

Сучасний етап розвитку вищої освіти передбачає якісну зміну підходів до визначення її змісту, а також форм навчально-пізнавальної діяльності студентів. Це пов'язано з формуванням нової парадигми вищої освіти, в основі якої лежить ідея розвитку особистості студентів. Сприймаючи освіту як становлення людської особистості, слід зазначити, що система вищої професійної освіти покликана в процесі придбання студентами знань, умінь і навичок, допомогти їм “знайти себе”, вибрати і побудувати власний світ знань, оволодіти творчими способами вирішення наукових і життєвих проблем, відкрити рефлексивний світ власного “Я” і навчитися керувати ним.

Саме поняття “рефлексія” виникло у філософії і означало процес роздумів індивіда про те, що відбувається у його власній свідомості. Р. Декарт ототожнював рефлексію зі здібністю індивіда зосереджуватись на змісті своїх думок, абстрагуючись від усього зовнішнього, тілесного. Дж. Локк розділив відчуття і рефлексію, визначивши останню як особливе джерело знань (внутрішній досвід на відміну від зовнішнього, заснованого на відчуттях органів почуттів). Це визначення рефлексії стало аксіомою інтроспективної психології. В даних визначеннях неадекватно переломилась реальна здібність людини до самозвітності про досліджувані ним факти свідомості, самоаналізу власних психічних станів.

Цей феномен людської свідомості вивчається різнобічно філософією, психологією, логікою, педагогікою та іншими науками.

Рефлексія у педагогіці – це процес і результат фіксації учасниками педагогічного процесу стану свого розвитку, саморозвитку і причин цього. Рефлексія є природним і невід’ємним компонентом інтерактивного навчання студентів. Вона дає можливість і викладачу і студентам:

- усвідомити, чого вони навчились;
 - оцінити власний рівень розуміння і засвоєння навчального матеріалу і сформувати чіткий план його подальшої реалізації у повсякденному житті;
 - порівняти своє сприйняття з думками, поглядами та почуттями одногрупників та іноді скоригувати певні позиції;
 - як постійний елемент навчання привчати студентів рефлексувати у повсякденному житті, усвідомлюючи свої дії та прогнозуючи подальші кроки;
 - викладачу побачити реакцію студентів на навчання та вносити необхідні корективи.
- Відповідно до мети виділяють такі види рефлексії:

- рефлексія діяльності
- рефлексія змісту навчального матеріалу
- рефлексія настрою та емоційного стану (наприкінці заняття)

Рефлексія діяльності допомагає оптимізувати навчальний процес. Студенти з її допомогою осмислюють свій образ роботи з навчальним матеріалом (методи, прийоми, вправи). Тобто вони самі беруть участь у підвищенні ефективності навчального процесу. Часто використовується така рефлексія на етапі актуалізації знань, умінь, навичок.

Ще один вид – рефлексія змісту навчального матеріалу. Вона допомагає виявити такий фактор, як усвідомлення змісту матеріалу. У цьому випадку використовуються різні прийоми, засновані на злитті наявних знань з новими, на аналізі суб'єктивного досвіду.

Рефлексія наприкінці заняття дозволяє здійснювати самоаналіз, дати якісну та кількісну оцінку заняття, а також дозволяє оцінити активність студентів на всіх етапах уроку.

На базі КДАВТ була проведена дослідно-експериментальна робота з формування умінь рефлексії у студентів на заняттях з іноземної мови. Експериментальна перевірка здійснювалась у процесі навчання студентів першого курсу спеціальності “Облік і аудит”.

Під час роботи над одним із модулів “Ділові подорожі” (16 годин) студентам було запропоновано висловлювати свої враження після заняття на великому аркуші паперу (малюнком, словом). Наприкінці заняття студенти заповнювали навчальний щоденник, а також створювали мовний портфель:

- Я навчився ...
- Я зрозумів, що можу ...
- Мені сподобалося ...
- Мені ще потрібно...

Розвиток рефлексивних процесів студентів здійснювався при залученні їх до предметно-рефлексивних відношень. Викладач організовує спільну діяльність студентів у парах або групах. Крім роботи в парах змінного складу рефлексію студентів в умовах групи розвивали прийоми організації групової та загальногрупової взаємодії: обговорення відповідей та ходу виконання завдань, групове розгадування кросворда, вибір студентами рецензента своєї відповіді, ділові ігри та інші. Серед чинників, які забезпечували ефективність процесу формування умінь рефлексії, виділили створення ситуації успіху, використання життєвого досвіду, використання диференційованих завдань, можливість вибору на засадах діалогу та співробітництва.

Одним із ефективних засобів розвитку умінь рефлексії став мовний портфель, що є пакетом документів, у якому його власник фіксує свої досягнення і досвід у оволодінні іноземною мовою, отриманні кваліфікації, а також окремі види виконаних за період навчання робіт, що свідчать про успіхи власника портфеля в оволодінні іноземною мовою.

Незалежно від цільової спрямованості мовний портфель виконує дві основні функції: педагогічну, яка передбачає підвищення мотивації, що спричиняє покращення вміння спілкуватися іноземною мовою, сприяє розвитку в студентів прагнення нового досвіду міжкультурного спілкування через, наприклад, особисті контакти, читання, використання медіа; заохочення студентів до рефлексії власних навчальних цілей, методів та прийомів, самооцінки процесу навчання та його результатів, планування; автономне навчання та інформаційну, що концентрується на продуктах і результатах навчання, їх якісному оцінюванні, можливості отримання достовірного висновку про досягнутий рівень володіння іноземною мовою в єдиному для всієї європейської системи освіти форматі.

Для продуктивного забезпечення формування умінь рефлексії у студентів під час навчання іноземної мови необхідно:

- Забезпечити достатню кількість часу для студентів, щоб відобразити свої відчуття, проаналізувати отримані вміння
- Забезпечити емоційно сприятливе середовище в аудиторії, забезпечуючи заохочення оцінки висновків
- Забезпечити короткі огляди навчальної ситуації: що відомо, що поки не відомо, що було вивчено і що потрібно ще вивчити
- Забезпечити життєві завдання, включаючи погано структуровані дані, заохочуючи до рефлексивного мислення в процесі навчальної діяльності

- Стимулювати уміння рефлексії студентів, задаючи питання, які потребують вивчення причин і доказів тієї чи іншої ситуації.
- Надавати деякі пояснення, щоб направляти розумову діяльність студентів під час досліджень
- Забезпечувати соціально-навчальне середовище на заняттях, такі як тих (робота у великих, малих групах та парах), щоб студенти могли побачити й інші точки зору
- Забезпечити журнал для записів думок студентів, щоб побачити рівень досягнення свій та своїх одногрупників та той рівень, якого ще потрібно досягти.

Коли особа самовизначається, вона еволюціонує від закритого виду діяльності до відкритого, вільного прояву, який передбачає особистісне самовизначення. Критерій визначеності особистості – позитивне ставлення до себе та раціональність і усвідомлення вибору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Емелина М. В. Интерактивное обучение в системе методической работы школы <http://festival.1september.ru/articles/313034>
2. Карнаухова Л. О. «Модне» слово «рефлексія». Що це таке та як її організувати / Карнаухова Л.О. // Хімія. – 2012. – № 6. – с.2-5.
3. Метаева В. А. Методологическое обоснование рефлексивных методик / В.А. Метаева // Педагогика. – 2006. – № 7. – С. 38-44.
4. Огурцов А. П. Рефлексия в науке и обучении / А.П. Огурцов // Вопросы философии. – 1986. – № 2. – С. 160-163.
5. Пеняева С. Рефлексия как условие становления компетентного специалиста / С. Пеняева // Высшее образование в России. – 2007. – № 4. – С. 31-34.
6. Пометун О. Интерактивні методики та система навчання [Текст] / Пометун Олена. – К.: Шкільний світ, 2007. – 112 с.
7. Роджерс К. Эмпатия: Пер. с англ./ Психология эмоций / К. Роджерс – М., 1987. – С. 3-24.

Диденко М.А.

ФОРМИРОВАНИЕ УМЕНИЙ РЕФЛЕКСИИ У СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В статье приводится значение понятия рефлексии и актуальность формирования её умений у молодого поколения. Статья рассматривает ход и результаты следственно-экспериментальной работы по формированию умений рефлексии у студентов и подводит итоги про шаги, которые необходимо предпринять для достижения поставленной цели.

***Ключевые слова:** рефлексия, виды рефлексии, языковой портфель, самоанализ, активность.*

Didenko M.

REFLECTION SKILLS FORMATION

The article describes the meaning of reflection and relevance of skills formation for the young generation. The paper examines the progress and results of the experimental work on the of students' reflection skills formation on the classes of foreign languages and summarizes the steps to be taken to achieve this goal.

***Key words:** reflexive feedback, types of reflexive feedback, learning portfolio, self-analysis, activity.*